

การประเมินผลนโยบายรับจำนำมันสำปะหลัง : ศึกษากรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

Evaluation of the Public Policy of Sweet Cassavas Pledging: A Study of the Northeast Region's Pledging

ชัคตตรัย ทยะสวัสดิ์^{1*} เอนก เหล่าธรรมทัศน์²
Chacattrai Rayasawath^{1} Anake Laothamatas²*

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the policy operation of the pledge of sweet cassavas on the objective achievement or to evaluate the success of this policy in product outcome, impact, and 2) to find guidelines to resolve any problems in the policy which would then be used to enhance the pledge of sweet cassavas policy.

During the course of this study, the researcher used mixed methods of both quantitative and qualitative research to validate the data obtained. Questionnaires with 400 sweet cassavas agriculturists, who were registered with the Department of Agricultural Extension living in North-Eastern Region of Thailand were used in this study and also an in depth interview of 30 participants namely representatives of agriculturists, cassava starch factories, entrepreneurs, public warehouse organization officers, bank for agriculture, agricultural co-operatives officers and local politicians was conducted by the researcher.

The findings showed that 1) The evaluation results on the policy context indicated that most of the agriculturists, knew about the project's objectives and agreed that the project was related to economic and social conditions in price intervention and stabilization. 2) In respect of input evaluation, it was found that most of agriculturists agreed that government officers supported them and were able to explain in-depth details about the project's operation and also the follow-up plan of pledged fresh sweet cassavas. 3) On the operation side of the project, the majority of agriculturists accessed the news through their agriculturists' leaders and also community leaders in the village. The agriculturists understood the policy and were able to follow the operational steps at a moderate level. 4) Product evaluation showed that agriculturists' participation in the

¹ นักศึกษาปริญญาเอก สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต ปทุมธานี 12000
Ph.D. Student in Public Administration Program, Public Administration Institute, College of Government, Rangsit University, Pathum Thani 12000, Thailand

² สถาบันรัฐประศาสนศาสตร์ วิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต, ปทุมธานี 12000
Public Administration Institute, College of Government, Rangsit University, Pathum Thani 12000, Thailand

*Corresponding author, e-mail: ch_rayasawath@yahoo.co.th

project reached the expected objective. 5) The outcome evaluation also showed that agriculturists were satisfied with the policy at a high level and 6) Impact evaluation indicated that the project affected economic, social and environmental aspects at the same level.

For these reasons, the management of the policy on pledge of sweet cassavas should be effectively implemented, have warning systems in place prior to the policy being implemented and a clear follow-up plan and evaluation, specifically in the development of a database which would then be used as the instrument for making decisions about the policy, and its continual operation.

Agriculturists should not rely on the government to sustain the price of cassavas. On the other hand, they should learn how to increase cassavas production, by producing a good quality product and decrease unit costs, which would then increase income from sweet cassavas production year on year, and would then result in sustainable and stable development in the future.

Keywords: Policy Evaluation, Pledge of Sweet Cassavas, The Northeast Region

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อ 1) ศึกษาการดำเนินนโยบายรับจำนำมันสำปะหลังสามารถบรรลุผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยการประเมินผลสัมฤทธิ์ความสำเร็จของนโยบายการรับจำนำมันสำปะหลัง ในระดับ ผลผลิต (Product) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) และ 2) แนวทางการแก้ไขนโยบายรับจำนำมันสำปะหลังให้ประสบความสำเร็จเพิ่มมากขึ้นควรมีแนวทางอย่างไร ผู้วิจัยเน้นรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ และตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพควบคู่กันไป ผู้วิจัยเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามกับ เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร และอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 400 ราย และใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกกับตัวแทนเกษตรกร ผู้ประกอบการโรงแป่ง-ลานมัน เจ้าหน้าที่องค์การคลังสินค้า เจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และนักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 30 ราย

ผลการวิจัย พบว่า 1) การประเมินด้านบริบทของนโยบาย พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่รับรู้ถึงวัตถุประสงค์ของโครงการ และเห็นว่าโครงการสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันในด้านการแทรกแซงราคา และด้านการสร้างเสถียรภาพราคา 2) การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าเจ้าหน้าที่รัฐอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดี สามารถอธิบายรายละเอียดข้อมูลขั้นตอนการดำเนินงาน ตลอดจนมีการดูแลและติดตาม หัวมันสดที่รับจำนำสม่ำเสมอ 3) การประเมินด้านกระบวนการดำเนินงาน พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารผ่านหัวหน้ากลุ่มของเกษตรกรหรือผู้นำชุมชนในหมู่บ้าน และเข้าใจต่อรายละเอียดการดำเนินงานตามขั้นตอนได้ในระดับปานกลาง 4) การประเมินด้านผลผลิต พบว่า ผลการเข้าร่วมโครงการของเกษตรกรเป็นไปตามที่คาดหวังเอาไว้ 5) การประเมินด้านผลลัพธ์ พบว่า เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อนโยบายอยู่ในระดับมาก 6) ผลการประเมินด้านผลกระทบ พบว่า โครงการส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อมอยู่ในระดับมาก ดังนั้น การบริหารจัดการนโยบายรับจำนำมันสำปะหลังควรมีการบูรณาการอย่างมีประสิทธิภาพ และมีระบบสัญญาณเตือน หรือการติดตามประเมินผลการดำเนินงานอย่างชัดเจน โดยเฉพาะการสร้างระบบของฐานข้อมูลเพื่อเป็นเครื่องมือประกอบการตัดสินใจทั้งในเชิงนโยบายและการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนการสนับสนุนด้านราคา ต้องไม่ให้เกษตรกรมุ่งรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลมากกว่าการเรียนรู้ในการหาทางเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง โดยการส่งเสริมการผลิตที่ดีและมีคุณภาพ ลดต้นทุนต่อหน่วยในระดับที่เหมาะสม ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรมีรายได้รวมจากการปลูกมันสำปะหลังเพิ่มขึ้น เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและมั่นคงต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ : การประเมินผลนโยบาย การรับจำนำมันสำปะหลัง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บทนำ

ภาคเกษตรกรรมของไทยมีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมไทย เนื่องจากเกี่ยวข้องกับประชากรทั่วประเทศ ในฐานะผู้บริโภค และกว่าครึ่งหนึ่งของประชากรนั้นก็อยู่ในภาคเกษตร ภาคเกษตรกรรมเป็นภาคที่สร้างรายได้ที่มีนัยสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ โดยในปี 2555 สินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ส่งออกที่สำคัญ คือ ยางธรรมชาติ มูลค่า 336,304 ล้านบาท ข้าวและผลิตภัณฑ์ มูลค่า 158,434 ล้านบาท น้ำตาลและผลิตภัณฑ์มูลค่า 132,137 ล้านบาท สำหรับ มันสำปะหลังและผลิตภัณฑ์จากมันสำปะหลังมูลค่า 84,322 ล้านบาท ซึ่งจะเห็นได้ว่ายางพารา ข้าว อ้อย และมันสำปะหลัง เป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ และถือเป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถทำรายได้เข้าประเทศไทยปีละหลายล้านบาท โดยพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังโรงงานส่วนใหญ่ของไทยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 53.30 ของพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังทั่วประเทศ รองลงมา ภาคกลาง และภาคเหนือ ตามลำดับ อย่างไรก็ตามผู้ปลูกมันสำปะหลังภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องประสบปัญหาจากราคาผลผลิตตกต่ำเนื่องจากวิกฤตเศรษฐกิจ และไทยต้องแข่งขันกับเวียดนามซึ่งมีอัตราการขยายตัวการส่งออกสูง (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. 2555)

ในปัจจุบันนโยบายที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรมมีความสำคัญต่อการดำเนินกิจกรรมและการกำหนดทิศทางการเกษตรกรรมไทยในอนาคต ประโยชน์และผลกระทบจากการดำเนินนโยบายนั้นก็จะส่งผ่านไปสู่วิธีที่เกี่ยวข้อง ทั้งเกษตรกรในฐานะผู้ผลิต ผู้บริโภค บริษัทเอกชนและแม้แต่ภาครัฐที่รวมถึงประชาชนผู้เสียภาษี ซึ่งวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของนโยบายสาธารณะในที่นี้อาจเกี่ยวข้องกับการสร้างเสถียรภาพของราคา การยกระดับรายได้ของเกษตรกรให้สูงขึ้น การเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการผลิตของเกษตรกร การสนองตอบต่อการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน การเพิ่มพูนสวัสดิการของสังคม หรือการสร้างความมั่นคงทางอาหาร เป็นต้น (สมพร อิศวิลานนท์. 2553)

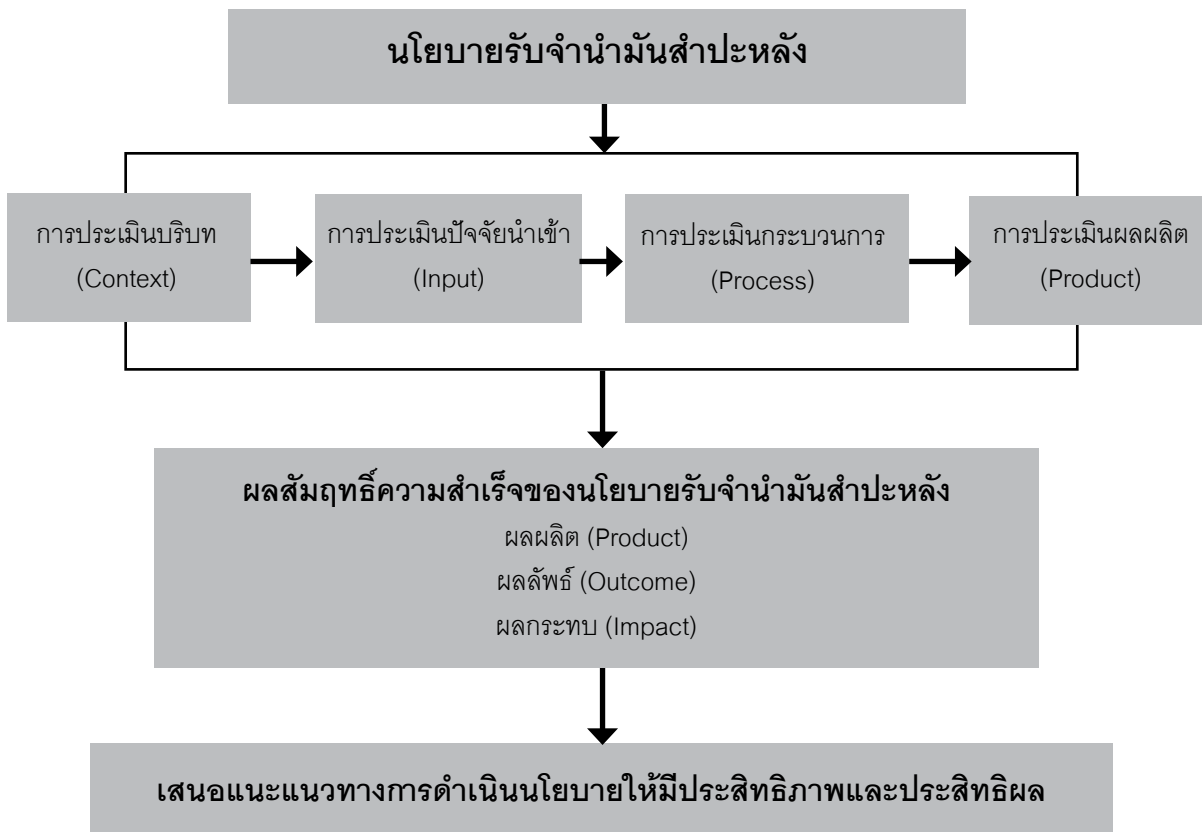
อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานตามนโยบายที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตรกรรม พบว่า เกิดช่องว่างระหว่างหน่วยงานที่กำกับดูแล ด้านการผลิตกับด้านการตลาด ความขัดแย้งเชิงนโยบายระหว่างนโยบายอุดหนุนราคากับนโยบายลดพื้นที่การผลิต การหาจุดสมดุลระหว่างนโยบายราคาสูงเพื่อเกษตรกรผู้ผลิตกับราคาต่ำ เพื่อผู้บริโภค นโยบายของรัฐจึงขึ้นกับสถานการณ์และเสียงเรียกร้องของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในขณะนั้นมากกว่าจะยืนยันในหลักการเรื่องการแข่งขันที่เป็นธรรมและการพัฒนาระบบตลาดให้มีประสิทธิภาพซึ่งจะเป็นหลักการที่ทำให้หาจุดสมดุลของนโยบายได้ดีกว่า ช่องว่างความเข้าใจของภาครัฐต่อผลที่จะเกิดแก่เกษตรกร ผลต่อระบบการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตร และความเสี่ยงของนโยบายที่อาจเกิดขึ้นในระยะสั้นและระยะยาว ช่องว่างในการสื่อสารกับเกษตรกรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับนโยบายใหม่ ขาดนโยบายที่ช่วยให้เกษตรกรบริหารความเสี่ยงด้านการผลิตและการตลาด การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการวางแผนและพัฒนาภาคเกษตรผ่านสถาบันเกษตรกร และการปรับใช้นโยบายการบริหารบ้านเมืองที่ดีและปรับเปลี่ยนได้ (มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2553)

ดังนั้น นโยบายจัดการผลผลิตทางการเกษตรที่มุ่งรักษาเสถียรภาพราคาพืชเศรษฐกิจไทยและยกระดับรายได้เกษตรกรโดยใช้กลไกการแทรกแซงราคาจึงต้องพิจารณาผลกระทบวงกว้างที่เกิดต่อสถานการณ์การคลังของประเทศ ประสิทธิภาพการผลิต การปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตเกษตรกร ตลอดจนการจัดความสัมพันธ์เชิงอำนาจในห่วงโซ่การผลิตใหม่ควบคู่ไปด้วย เพื่อให้การนำนโยบายด้านราคา (Price policy) มาใช้ไม่เพียงเป็นเครื่องมือนโยบายประชานิยม ที่ไม่ยั่งยืนสูงที่สุดแก่เกษตรกรแต่อย่างใด (มูลนิธิชีววิถี. 2554)และเป็นการให้โอกาสแก่คนส่วนน้อยที่ได้เปรียบและร่ำรวย การพัฒนาไม่สามารถไหลรินจากข้างบนลงสู่ข้างล่างไปช่วยคนยากจนได้จริง (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) อ้างอิงในผู้จัดการออนไลน์. 2557)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการประเมินผลนโยบายรับจํานํนสำปะหลัง ศึกษากรณีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นระเบียบวิธีที่ทำให้รู้ระดับความสำเร็จของนโยบาย (Policy Performance) โดยผลการศึกษาคะช่วยพัฒนาองค์ความรู้ด้านนโยบายที่สอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย ก่อให้เกิดคุณประโยชน์โดยรวมทั้งต่อรัฐและเกษตรกรชาวไทย อันจะนำพาประเทศไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ความสำเร็จของนโยบายการรับจํานํนสำปะหลัง ในระดับ ผลผลิต (Product) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact)
2. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและแนวทางการแก้ไขนโยบายรับจํานํนสำปะหลังให้ประสบความสำเร็จเพิ่มมากขึ้น

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา : พัฒนาจากสมหวัง พิชยานุวัฒน์. 2544, เยาวดี วิบูลย์ศรี. 2544 และ Stufflebeam and Shinkfield. 2007.

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามนโยบายรับจำนำมันสำปะหลัง และอาศัยอยู่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวนรวมทั้งสิ้น 430 คน ประกอบด้วย

1. เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังที่ขึ้นทะเบียนกับกรมส่งเสริมการเกษตร จำนวน 400 คน แยกตามจังหวัด ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา 206 คน จังหวัดชัยภูมิ 90 คน จังหวัดศรีสะเกษ 36 คน จังหวัดอุดรธานี 36 คน จังหวัดอำนาจเจริญ 17 คน และจังหวัดมหาสารคาม 15 คน
2. ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานตามนโยบายรับจำนำมันสำปะหลัง จำนวน 30 คน ได้แก่ ตัวแทนเกษตรกร 6 คน ผู้ประกอบการโรงแป่ง-ลานมัน 6 คน เจ้าหน้าที่องค์การคลังสินค้า (อคส.) 6 คน เจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) 6 คน และนักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 6 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย แบบสอบถามสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลัง และแบบสัมภาษณ์สำหรับตัวแทนเกษตรกร ผู้ประกอบการโรงแป่ง-ลานมัน อคส. และ ธ.ก.ส.

การใช้แบบสอบถาม ประกอบด้วยข้อมูลเพื่อสำรวจตัวบ่งชี้ผลงาน (Performance Indicator) นโยบาย ทั้งระดับบริบทของนโยบาย (Context) ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการดำเนินงาน (Process) ผลผลิต (Product) ผลลัพธ์ (Outcome) และผลกระทบ (Impact) โดยแบบสอบถามได้ผ่านการทดลองใช้กับบุคคลที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง มีความเชื่อมั่นตามสูตรของครอนบาค เท่ากับ 0.69-0.93

การใช้แบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วยข้อคำถามปลายเปิดใน 6 ด้าน คือ ด้านบริบทของนโยบาย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ เป็นวิธีการสัมภาษณ์แบบมีจุดสนใจเฉพาะ หรือการ

สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) ซึ่งผู้วิจัยกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informants) ในการสัมภาษณ์ล่วงหน้าแล้ว แต่การสัมภาษณ์จะไม่มีกำหนดบทหรือคำพูด (Script) เอาไว้ล่วงหน้า

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูล 2 วิธีการ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง

1. การวิจัยจากเอกสาร (Documentary research) โดยเน้นรวบรวมข้อมูลที่นอกเหนือจากการสำรวจด้วยแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตรวจสอบผลที่ได้จากการสำรวจ ตลอดจนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. การวิจัยภาคสนาม (Field research or Survey research) โดยการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ เพื่อประเมินนโยบายรับจำนำมันสำปะหลังใน 6 ด้าน คือ บริบทของนโยบาย ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน ผลผลิต ผลลัพธ์ และผลกระทบ โดยเก็บรวบรวมจากกลุ่มตัวอย่างที่ผู้ทำการวิจัยกำหนดไว้

การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Explanatory sequential design) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยเน้นรูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative method) โดยตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูลในประเด็นต่างๆ หรือยืนยันข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative method) ควบคู่กันไป ดังนั้นการวิเคราะห์ข้อมูลกระทำใน 2 ลักษณะ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ค่าร้อยละ ความถี่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาจากตัวแทนเกษตรกร ผู้ประกอบการโรงแป้ง-ลานมัน อคส. และ ธ.ก.ส. ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายรวมทั้งสิ้น 30 คน

ผลการวิจัย

1. ผลการประเมินความสำเร็จของนโยบายรับจำนำมันสำปะหลังในด้านบริบทของนโยบาย พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่รับรู้ถึงวัตถุประสงค์ของโครงการฯ เพื่อช่วยเหลือให้เกษตรกรได้รับราคามันสำปะหลังที่สูงขึ้น รับรู้จำนวน (ตัน) จำนวนสมาชิกในการเข้าร่วมโครงการฯ และระยะเวลาที่สามารถนำหัวมันสดเข้าร่วมโครงการฯ และเห็นว่าโครงการฯ เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาล ตลอดจนเห็นว่าโครงการฯ สอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมปัจจุบันในด้านการแทรกแซงราคา และด้านการสร้างเสถียรภาพราคา

2. ผลการประเมินความสำเร็จของนโยบายรับจำนำมันสำปะหลังในด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าเจ้าหน้าที่รัฐอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดีในการเข้าไปติดต่อเข้าร่วมโครงการฯ เจ้าหน้าที่รัฐบริการท่านด้วยความรวดเร็ว ทันต่อความต้องการในการเข้าร่วมโครงการฯ เจ้าหน้าที่รัฐอธิบายรายละเอียดของข้อมูลเกี่ยวกับโครงการฯ และทำการประชาสัมพันธ์ข้อมูลเกี่ยวกับโครงการฯ ให้เกษตรกรทราบล่วงหน้าก่อนจะเริ่มโครงการฯ อยู่เสมอ เจ้าหน้าที่รัฐพิจารณาและคัดเลือกเกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ ด้วยความโปร่งใส และยุติธรรม เจ้าหน้าที่รัฐพิจารณาและคัดเลือกลานมันหรือโรงแป้งที่มีศักยภาพในการรับฝากมันสำปะหลัง ตลอดจนเจ้าหน้าที่รัฐไปดูแลและติดตามหัวมันสดที่รับจำนำสม่ำเสมอ

3. ผลการประเมินความสำเร็จของนโยบายรับจำนำมันสำปะหลังในด้านกระบวนการดำเนินงาน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารโครงการฯ โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ติดตามข่าวสารจากผู้นำชุมชน และส่วนใหญ่เข้าใจในรายละเอียดขั้นตอนของการขึ้นทะเบียนเกษตรกร ผู้ปลูกมันสำปะหลังตั้งแต่เริ่มแรกไปจนถึงการรับเงิน เมื่อพิจารณาการความเข้าใจของเกษตรกร พบว่า เกษตรกร

ส่วนใหญ่เข้าใจในเรื่องการยื่นคำร้องขึ้นทะเบียนเกษตรกร/ตรวจสอบเอกสาร/ออก โดยการดำเนินงานโครงการฯ ที่ผ่านมาในแต่ละขั้นตอนยุ่งยากและซับซ้อนในระดับปานกลาง

4. ผลการประเมินความสำเร็จของนโยบายรับจำนำมันสำปะหลังในด้านผลผลิต พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าผลการเข้าร่วมโครงการฯ ไม่ได้เป็นไปตามที่เกษตรกรได้คาดหวังไว้ คิดเป็นร้อยละ 75.50 สำหรับเกษตรกรที่เห็นว่าไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง ส่วนใหญ่เนื่องจากมีปัญหาต้นทุนปุ๋ย/ยากำจัดศัตรูพืชสูง โดยเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นว่าเกษตรกรรายย่อย ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ได้รับผลกระทบในเรื่องราคา ต้นทุน แรงงาน ไม่แตกต่างกัน และเห็นว่าการแก้ไขปัญหาราคามันสำปะหลังตกต่ำด้วยโครงการฯ ของรัฐบาล ครอบคลุมพื้นที่การเกษตรที่จำเป็นจริงอยู่ในระดับมาก โดยขนาดของพื้นที่เพาะปลูกมีไม่มีผลต่อการขึ้นทะเบียนของเกษตรกร และการรับฝากหัวมันสด

5. ผลการประเมินความสำเร็จของนโยบายรับจำนำมันสำปะหลังในด้านกระบวนการประเมินผลสัมฤทธิ์ พบว่า ในภาพรวมมีความพึงพอใจต่อนโยบายอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรให้ความพึงพอใจต่อด้านผลผลิตมากที่สุด (ระดับมาก) รองลงมาคือ ด้านบริบทของนโยบาย (ระดับมาก) ด้านปัจจัยนำเข้า (ระดับมาก) และด้านกระบวนการดำเนินงาน (ระดับปานกลาง) ตามลำดับ

6. ผลการประเมินความสำเร็จของนโยบายรับจำนำมันสำปะหลังในด้านกระบวนการประเมินผลกระทบ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเกษตรกรเห็นว่าส่งผลกระทบในด้านเศรษฐกิจ (ระดับมาก) รองลงมาคือ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อม (ระดับมาก) และด้านการเมือง (ปานกลาง)

7. การศึกษาปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาของนโยบายรับจำนำมันสำปะหลัง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีปัญหาต้นทุนสูง เช่น ปุ๋ยราคาแพง ค่าแรงงานสูง ระยะทางขนส่ง เป็นต้น สำหรับแนวทางการแก้ไขปัญหา พบว่า เกษตรกรอยากให้รัฐบาลแก้ไขปัญหาราคามันสำปะหลังตกต่ำมากที่สุด โดยการผลักดันราคาหรือเพิ่มราคามากขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยนโยบายรับจำนำมันสำปะหลังในครั้งนี้ ผลการศึกษา พบว่า การประเมินด้านบริบทของโครงการรับจำนำมันสำปะหลัง มีทั้งเกษตรกรที่ทราบและไม่ทราบ อย่างไรก็ตามเกษตรกรส่วนใหญ่ทราบวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือให้เกษตรกรได้รับราคามันสำปะหลังที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของนาริรัตน์ เยาว์ธานี (2554) ที่กล่าวถึงโครงการประกันรายได้ของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวที่ส่วนใหญ่เกษตรกรรับทราบถึงวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยเหลือให้เกษตรกรได้รับราคาข้าวเปลือกที่สูงขึ้น สำหรับการประเมินผลผลิตของโครงการฯ พบว่า การเข้าร่วมโครงการฯ ไม่ได้เป็นไปตามที่เกษตรกรได้คาดหวังไว้ เนื่องจากมีปัญหาต้นทุนปุ๋ย/ยากำจัดศัตรูพืชสูง ซึ่งสอดคล้องกับรายงานสำรวจภาวะการผลิต และการค้ามันสำปะหลังของสมาคมมันสำปะหลัง (2557) ในเรื่อง ปัญหาต้นทุนการเพาะปลูกมันสำปะหลังสูงขึ้น เช่น ค่าเตรียมดิน ค่าปุ๋ยเคมี ค่าแรงงาน และค่าขนส่ง เป็นต้น ส่งผลให้เสียเปรียบประเทศคู่แข่ง ที่มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าประเทศไทย และสอดคล้องกับนาริรัตน์ เยาว์ธานี (2554) ในด้านปัญหาที่เกษตรกรได้รับหลังจากมีการก่อตัวของโครงการประกันรายได้ คือ ปัญหาต้นทุนที่ใช้ในการผลิตที่สูง อย่างไรก็ตามผลการประเมินผลลัพธ์ของโครงการฯ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่พึงพอใจต่อผลผลิตของโครงการฯ ในประเด็นโครงการฯ สามารถแทรกแซงราคามันสำปะหลัง ซึ่งสอดคล้องกับอนุสรณ์ธรรมใจ และคณะ (2554) ที่ได้จัดทำบทวิเคราะห์ผลของโครงการรับจำนำผลผลิตเกษตรกรมีผลดีต่อเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการ โดยสามารถจำหน่ายผลผลิตได้ไม่ต่ำกว่าราคาจำนำ แต่เมื่อมองในแง่ของการให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดกระบวนการดำเนินงานของโครงการฯ พบว่า เกษตรกรขาดการมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ดังนั้นความสำเร็จของนโยบายสาธารณะจะต้องมองกระบวนการนำนโยบายไปใช้นั้นต้องได้รับการสนับสนุนจากประชาชนและมีส่วนร่วมของประชาชน (สมบัติ ถำรังธัญวงศ์. 2549) ในขณะที่ ศุภชัย ยาวะประภาษ (2547) กล่าวว่า การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่การเริ่มวางแผนการประเมิน การกำหนดยุทธวิธี การออกแบบ

วิธีการประเมินไปจนถึงการลงมือเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์และตีความข้อมูล ในทางปฏิบัตินั้น การเปิดโอกาสดังกล่าวมักเป็นไปได้ลำบากและมักนำมาซึ่งความล่าช้าในการประเมินผล เนื่องจากการเข้ามามีส่วนในทุกขั้นตอนของผู้รับผิดชอบนโยบายเป็นสิ่งที่ทำได้ยากและนำมาซึ่งความยุ่งยากในการดำเนินการต่างๆ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ในการกำหนดนโยบายควรมีการสำรวจข้อมูลจากเกษตรกรและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อนำข้อมูลที่ได้มาใช้ในการกำหนดนโยบาย

1.2 ควรเพิ่มมาตรการในการใช้นโยบายที่ไม่ใช่ราคา เพื่อไม่ให้เกษตรกรมุ่งรับความช่วยเหลือจากรัฐบาลมากกว่าการเรียนรู้ในการหาทางเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง โดยการส่งเสริมการผลิตที่ดีและมีคุณภาพ ลดต้นทุนต่อหน่วยในระดับที่เหมาะสม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และมั่นคงต่อไปในอนาคต

1.3 ควรศึกษาหลักเกณฑ์การประเมินผลโครงการ และศึกษาปัญหาการประเมินผลการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อให้มีความพร้อมในการดำเนินงานได้อย่างต่อเนื่อง

1.4 ควรกำหนดให้มีการประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อที่มีความใกล้ชิดกับเกษตรกร และดำเนินการก่อนเริ่มโครงการเพื่อเน้นให้เกษตรกรเตรียมความพร้อมเพื่อเข้าร่วม

1.5 ควรมีการกำหนดให้มีการสุ่มตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์อย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนต้องกำหนดให้มีการสุ่มตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

1.6 ควรเตรียมความพร้อมในด้านให้เจ้าหน้าที่เกษตรกรตำบล และเพิ่มสถานที่รับขึ้นทะเบียนผู้ปลูกมันสำปะหลังเพื่อให้ใกล้ชิดเกษตรกรมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาและพัฒนากระบวนการส่งเสริมให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนนโยบายรับจำนำมันสำปะหลัง โดยให้เน้นเกษตรกรรายย่อยเป็นสำคัญ

2.2 ควรมีการศึกษาการประเมินผลโครงการ
รับจำนำมันสำปะหลังโดยใช้รูปแบบการประเมินอื่นๆ เช่น
รูปแบบการประเมินของ Stake หรือการประเมินของ
Screven เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- นาวิรัตน์ เยาวธานี. (2554). **การประเมินผลนโยบาย
ประกันรายได้ต่อเกษตรกรผู้ปลูกข้าว กรณี
ศึกษาอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงราย.**
วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต.
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2557). **9 ชนักติดหลัง 'ยิ่งลักษณ์'.
ASTV ผู้จัดการรายวัน.** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :
<http://www.manager.co.th/daily/ViewNews.aspx?NewsID=9570000010821&Html=1&CommentReferID=24743060&CommentReferNo=2&>. [10 เมษายน 2557].
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2553). **"การวิเคราะห์ช่องว่าง
นโยบายเศรษฐกิจไทย. จดหมายข่าวโครงการ
จับตานโยบาย.** ฉบับที่ 6 มิถุนายน 2553.
- มูลนิธิชีววิถี (BIOTHAI FOUNDATION). (2554). **ประมวล
นโยบายการจัดการผลผลิตทางการเกษตรการ
รับจำนำข้าวและการประกันรายได้เกษตรกร.**
[ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.biothai.net/node/9508>. [20 สิงหาคม 2557].
- เยาวดี ราชัยกุล วิทยุยศี. (2551). **การประเมินโครงการ
: แนวคิดและแนวปฏิบัติ.** พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ
: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศุภชัย ยาวะประภาส. (2547). **การวางแผนโครงการ
และการบริหารโครงการ.** พิมพ์ครั้งที่ 14. นนทบุรี
: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมพร อิศวิลานนท์. (2553). **นโยบายสาธารณะว่าด้วย
เรื่องข้าว. เอกสารวิชาการภายใต้แผนงาน
สร้างเสริมการเรียนรู้กับสถาบันอุดมศึกษาไทย.
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ
(สสส.).**
- สมบัติ อ่างธัญวงศ์. (2549). **นโยบายสาธารณะ:
แนวความคิด การวิเคราะห์ และกระบวนการ.**
พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพฯ : เสมาธรรม.
- สมหวัง พิธิยานุวัฒน์. (2544). **วิธีวิทยาการประเมิน
ศาสตร์แห่งคุณค่า.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาคมแป้งมันสำปะหลัง. (2557). **การสำรวจภาวะการณ์
ผลิต และการค้ามันสำปะหลัง ในฤดูการผลิต
ปี 2556/2557 (สำรวจในช่วงเดือนกรกฎาคม -
กันยายน 2556).** [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.thaitapiocastarch.org/crop.asp>.
[25 พฤษภาคม 2557].
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2555). **ข้อมูลการผลิต
สินค้าเกษตร: มันสำปะหลังโรงงาน ปี 2555.**
สำนักงานสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์.
- อนุสรณ์ ธรรมใจ และคณะ. (2554). **ผลของนโยบาย
เศรษฐกิจของพรรคการเมืองต่ออนาคต
ประเทศไทย. บทวิเคราะห์จากการเสวนาทาง
วิชาการ, คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยรังสิต.**
- Stufflebleam, Danie L. and Shinkfield, Anthony J.
(2007). **Education Theory, Model & Application.**
San Francisco: John Wiley & Sons.